

Agnete Sofie Budde.

Ved **Aug. Fjelstrup.**

Pontoppidan: *Annales ecclesiae danicae*. IV. 1. 1752. Pag. 590. — Hofman: *Danske Adelsmænd*. III. 1779. Pag. 225. Anm. — Vedel-Simonsen: *De danske Rud'er*. II. 1845. Pag. 251. — Bircherods historisk-biografiske Dagbøger (udg. af Molbech) 1846. Pag. 194. — Skeel: *Familien Skeel*. 1871. Pag. 244—47 og Supplem. Pag. 69—71. — Carlsen: *Efterretninger om Gammelkøgegaard*. I. 1876. Pag. 221—30. Birket-Smith: *Leonora Kristina Grevinde Ulfeldts Jammersminde*. 3. Udgave. 1885. Pag. 266—68 og 272.

Paa Ostergade i København, omtrent hvor Svaneapoteket nu ligger, var i Begyndelsen af Aaret 1678 to Ejendomme ved Siden af hinanden beboede af to adelige Enker, Fru Birgitte Skeel og Fru Regitse Grubbe.

Fru Birgitte var en Datter af Kristen Skeel til Fussingø m. m., en af Landets rigeste Mænd paa den Tid. Hun var født den 23. December 1638; men, da hendes Moder, Birgitte Rud, var død, da Barnet var syv Aar gammel, var hun bleven opdraget hos forskellige Slægtninge. Da hun var elleve Aar, giftede Faderen sig igen, med Margrete Lunge, og ti Aar senere døde han som Rigsraad, kun 56 Aar gammel, og blev bisat i Helligaandskirken i København i April 1659¹⁾. Et halvt Aar tidligere havde Jomfru Birgitte mistet sin Trolovede, Oberst Kjeld Lange til Kjolbygaard, der, 38 Aar gammel, under Københavns Belejring blev dræbt af en Kanonkugle paa Volden, paa et Sted, hvor Frederik III havde staaet et Øjeblik i Forvejen.

Ved Faderens Død arvede Birgitte Skeel Gammelkøgegaard og ægtede Aaret efter Kristian Barnekow til Vidskøfle i Skaane²⁾. Han døde seks Aar senere, 40 Aar gammel, og 1669 blev Fru Birgitte igen gift, med Gehejmerraad Kristoffer Parsberg til Jungshoved; men to Aar efter deres

¹⁾ Med Birgitte Rud (1612—45) havde Kristen Skeel haft ti Børn, af hvilke kun tre var bleven voksne, og med Margrete Lunge (1616—53). Enke efter Mogens Bille (1617—48), to Sønner, af hvilke den ene var død som lille.

²⁾ Kristian Barnekow havde i sit første Ægteskab, med Else Ramel (1633—58), haft tre Børn, der alle var døde som smaa. Med Birgitte Skeel fik han Sønnen Kjeld Kristoffer Barnekow (1663—1700), der døde som Oberst ved de skaanske Dragoner.

Bryllup døde han, knap 40 Aar gammel, netop som han var bleven Greve og havde mageskiftet Jungshoved til Prins Jørgen mod Torbenfeld, og »Grevinde Parsberg« var for anden Gang Enke¹⁾).

Hun var nu omtrent 40 Aar gammel og omtales som en klog og dygtig Dame, der styrede Gammel-Køgegaard ypperligt, anlagde Fiskeparker og et Pottemageri og — vistnok ved Griffenfeldts Hjælp — opnaaede Birkeret for Godset, for hvis fattige hun stiftede et Legat. Hun roses ogsaa for Mod og Aandsnærværelse. Det fortaltes saaledes, at hun en Aften paa Rejse fra Vidskøfle over Helsingør og Roskilde til Gammel-Køgegaard bedede i Roskilde Kro, hvor nogle Røvere, der holdt til i en nærliggende Skov, drak hendes Kusk fuld, hvorpaa en af dem i hans Klæder indtog Pladsen paa Kuskesædet. Fru Birgitte opdagede først, hvorledes det hang sammen, da Røveren kørte Vognen hen mod Skoven, som hun vidste var usikker; men hun tog resolut sit ene Strømpebaand af, slog det bagfra om Røverens Hals og kvalte ham og kørte saa alene til Gammel-Køgegaard. Til Minde om Begivenheden blev senere hendes Portræt, hvor hun var malet med et Strømpebaand i Haanden, ophængt i Kirken ved hendes skaanske Ejendom Vidskøfle, hvor det endnu findes.

Fru Regitse Grubbe var omtrent tyve Aar ældre end Grevinde Parsberg. Hendes Fader, Jørgen Grubbe, havde under Krigen i Holland en Dag paa Vagten skudt sin Ritmester, der havde fornærmet ham, og maattet flygte, forklædt som Kvinde. Som Ritmester havde han deltaget i Kalmarkrigen, senere nogle Aar været Lensmand paa Vestervig-Kloster, men havde levet sine sidste Aar i Ro paa sine Godser. Hans Enke, Lene Rud, havde overlevet ham i 31 Aar og var død 1671²⁾.

Da Jomfru Regitse var 23 Aar gammel, var hun bleven gift med Hans Ulrik Gyldeuløve, Søn af Kristian IV og Karen Andersdatter og Herre til Vindingegaard, det senere Fuirendal. Under et Ophold i Spanien som Underadmiral havde han levet saa stærkt, at han jævnlig fik epileptiske Anfald og maatte sendes hjem, og fire Aar efter Brylluppet døde han, kun 30 Aar gammel, af Vattersot som Lensmand paa Kronborg og blev bisat i Frue Kirke i København i Februar Maaned 1645.

I Aaret 1667 var der til Kongen indgivet en Klage over, at Regitse Grubbe, som efter sin Død skulde bisættes i Rudernes Gravsted i Frue Kirke, havde tilegnet sig hele Graven og borttaget Ligstenene over nogle der begravede Personer. De

¹⁾ Ægteskabet var barnløst.

²⁾ Jørgen Grubbe (1584—1640) havde med sin første Hustru, Mette Lykke, en Søn og to Døtre, og med Lene Rud 17 Børn, af hvilke dog 6 døde som små.

krænkede Slægtninge ansøgte derfor om, at »deres afgangne Forfædre maatte nyde og beholde deres Ro- og Hvilested« (for at lette Læsningen er Ortografien i samtlige gamle Citater moderniseret), og Fru Regitse fik da ogsaa et alvorligt Tilhold i den Anledning.

Mellem de to adelige Enkefruer, Birgitte Skeel og Regitse Grubbe, havde der nogen Tid været Uvenskab. Fru Regitse var forbitret over, at Grevinde Parsberg havde højere Rang end hun selv, der dog havde været gift med en Kongesøn. Tidligere havde baade Gyldenløverne og deres Fruer gaaet forud for den øvrige Adel; men, efterat Greve- og Friherretitlerne var indførte, gik Greverne med Fruer forud for Enken efter en Gyldenløve.

Desuden var der imellem dem Kævlerier om et Vindu, som Grevinden vilde have sat Skodder for, da Fru Regitse gennem det havde en generende Udsigt til hendes Gaard.

I Aaret 1677 var saa den 17-aarige Agnete Sofie Budde bleven optaget i Grevinde Parsbergs Hus. Hun var født den 10. August 1660, og Jomfru Agnetes Fader, Joakim Budde, som tilhørte en oprindelig kurlandsk Adelslægt, var død syv Aar tidligere; hendes Moder, Agnete von Hargens fra Øsel, var endnu levende¹⁾.

Efter Tilskyndelse af Fru Regitse forsøgte da Jomfru Agnete, som syntes, hun blev for strængt behandlet af Grevinden, flere Gange at tage hende af Dage ved Gift; Agnete Budde blev sat i Blaataarn, og der blev nedsat en Kommission for at undersøge Sagen. Det hedder i den kongelige Skrivelse af 19. Marts 1678 til Kommissarierne: »Eftersom os allerunderdanigst er bleven andraget, hvorledes Jomfru Agnete Budde med andre interesserede her udi Staden skal have haft for os elskelig høj- og velbaarne Grevinde og Frue Fru Birgitte Skeel, Grevinde af Parsberg, ved Forgift at ombringe, hvilket og saa vidt var kommen, at ikke alene hun selv, medens endog tvende adelige Fruer dermed skal være bleven befængt, da er vores allernaadigste Villie og Befaling, at I Eder straks og uden nogen Ophold om de berygtede og paakendte Personer, som skal være medvidendes og koopererende Tilhjælpere i dette Værk, forsikrer og, efterat I Sagens egentlige og omstændelige Beskaffenhed med al Vindskibelighed og Nidkærhed haver eftersøgt og fornummet, herudinden efter Lands Lov og Ret foruden nogen Anseelse forsvarligen kender og dømmer, saaat de, som i saadan mordiske

¹⁾ Joakim Budde (1626—70) og Agnete von Hargens havde tre Sønner og seks Døtre.

Gerning skyldige befindes, andre til Afsky tilborligen kan blive straffede.«

Karen Brahes Bibliotek i Odense ejer Kommissionsdommens samtlige Aktstykker, og paa det kongelige Bibliotek i København findes en gennemgaaende korrekt Afskrift (Ny kongl. Saml. 1383. Fol.).

Kommissionen bestod af Erik Banner til Tybjerggaard, daværende Stiftamtmænd paa Fyn, Kristoffer Sehested til Nisløvgaard, Amtmand over Skanderborg og Aakjær Amter, Jens Rosenkrantz til Favrskov, Amtmand over Nyborg og Tranekjær Amter, samt Højesteretsassessorerne Villum Lange, Landsdommer i Jylland, Rasmus Vinding, Professor ved Københavns Universitet, og den berømte Professor i Medicin Tomas Bartholin.¹⁾

Den 16. Marts 1678 var Agnete Bude bleven arresteret og havde Dagen efter aflagt en uforbeholden Tilstaaelse for Johan Rantzau²⁾ til Ørslevkloster og Frants Müller³⁾, en Søn af den bekendte Rentemester Henrik Müller, og fire Dage senere havde hun afgivet en vidtloftig Forklaring for Kommissionen.

Den 26. Marts blev Stævningerne udbragte og paategnede som lovlig forkyndte. Om Eftermiddagen blev Stævningen bragt til Fru Regitse Grubbe i hendes Hjem og, da Fruen efter hendes Tyendes Udsagn sad tilbords, oplæst for hendes Kusk, OluF, Pigen Elisabeth og Tjenerne Jonas og Hans. En Kopi af Stævningen blev bragt ind til Fru Regitse, og lidt efter bad Elisabeth Stævningsmændene vente, saa vilde Fruen komme og skrive paa; men »efter lang Vartning« kom Pigen igen og sagde, det forekom hendes Frue mærkeligt, at det hastede saa meget. Hverken Lavværgen eller Venner, med hvem hun kunde raadfore sig, var nærværende; dog vilde hun »efterkomme Citationen, saavidt hender muligt«.

Den 27. Marts var saa foruden Hovedpersonerne omtrent en Snes Vidner indstævnedes til at møde i Erik Banners Hus, hvor Kommissionens Medlemmer var samlede i Anledning af Sagen imellem Grevinde Parsberg og »Jomfru Agneta Sofia

¹⁾ Erik Banner, 1618—87; Kristoffer Sehested, 1628—99; Jens Rosenkrantz, 1640—95; Villum Lange, 1624—82; Rasmus Vinding, 1615—84; Tomas Bartholin, 1616—80.

²⁾ Johan Rantzau (1650—1708) døde som Generallojtnant.

³⁾ Om Frants Müller ved man, at han efter Faderens Død 1692 ansøgte Kongen om og fik 500 Rigsdaler for at faa ham sømmeligt begravet.

B u d d e, som tilligemed andre interesserede skal have haft for velbemeldte Grevinde Birgitte Skeel med Forgift at ombringe«.

Jomfru A g n e t e B u d d e var tilsagt »hendes allerede gjorde Bekendelse at vedstaa og videre at svare til, hvis hende kan vorde tilspurgt«, Fru R e g i t s e G r u b b e, »hvis Navn i forrige gjorde Bekendelse er bleven nævnt«, var bleven tilsagt med sin Lavværge for »at anhere Vidnerne og til Spørgsmaal at svare«, og Grevinden var tilsagt med sin Lavværge, »med hvis de i Sagen til Oplysning kan have, saa og om de noget kan have de indstævnte at adspørge«.

Den kongelige Livlæge H e n r i k M ø i n i c h e n¹⁾ og Hofapotekeren J o h a n G o t f r e d B e c k e r²⁾ mødte »deres skriftlige Kundskab og Attest at vedstaa«, og en stor Mængde underordnede Personer af begge Kon for »at vidne og svare til Spørgsmaal, hvis dem i denne Sag kan være vitterligt«.

Efterat Stævningen var oplæst, anmodede »Borger her i Staden« A n d e r s P e d e r s e n paa Fru R e g i t s e G r u b b e s Vegne om Udsættelse i Sagen, indtil hun kunde faa sig en Lavværge; men det blev ikke tilstaaet, bl. a. fordi A n d e r s P e d e r s e n ikke havde nogen skriftlig Fuldmagt fra Fruen.

Først svor saa A g n e t e B u d d e »ved højeste Ed med oprakte Fingre efter Loven, at hun om, hvis hende i denne Sag kunde blive tilspurgt, intet andet vilde sige end det, som hende i Guds Sandhed vitterligt kunde være«, og bekræftede den Bekendelse, hun tidligere havde aflagt. Det var hende, der i Grevindens Mad, Drikke og Medicin havde kommet »det Toj«, hun havde faaet ondt af. Det var Fredag den 8. Marts, hun første Gang havde givet Fru B i r g i t t e deraf, paa Smorrebrød, og en Uge senere havde hun givet hende det i hendes »Hjertestyrkevand« og i hendes Øllebrød, og det en hel Hob, af et Kræmmerhus. Hun vidste, at det var Gift.

Grevinden havde »intet forskyldt det af hende«; men det var Fru R e g i t s e G r u b b e, som havde forført hende dertil og sendt hende Giften med en Kone, der tjente hos hende. Saasnart A g n e t e med B i r g i t t e S k e e l var kommen fra Gammel-Køgegaard til København, havde deres Naboerske begyndt at tale til hende om at give Grevinden Gift, og Fru R e g i t s e havde

¹⁾ H e n r i k M ø i n i c h e n (1631—1709), som fra 1662 havde været Frederik III's Hofmedikus, var efter Tronskiftet bleven Livlæge hos Kristian V og havde et stort og fornemt Klientel.

²⁾ J o h a n G o t f r e d B e c k e r (1639—1711) var 1668 paa Alkymisten Borris Anbefaling bleven kaldt fra Wien til København som Hofapoteker og havde indrettet »Elefantapoteket« paa Købmagergade. Han var en anset Kemiker.

lovet, naar Grevinden saa var dod, at skaffe Jomfruen en god Plads, hos den bekendte Fæstningsingeniør Baron Henrik Rysenstens eneste Barn, Datteren Jeanne Marie, som et Par Aar tidligere var bleven Enke og ønskede en Selskabsdame¹).

Der havde ogsaa været Tale om at faa Agnete anbragt hos »Statholder Gyldenløves Dame«. Kristian V's Halvbroder, Ulrik Frederik Gyldenløve, var efter sit halvt hemmelige Ægteskab med Sofie Urne og sit helt mislykkede Ægteskab med Marie Grubbe den foregaaende Sommer bleven gift med den 17-aarige Antoinette Augusta Komtesse Aldenburg midt under den baahuslenske Fejde, og den unge Kone, som ofte maatte undvære sin Gemal, søgte en ung Pige til Selskab²).

Jomfru Agnete vidste godt, at Fru Regitse havde haft en Trætte med Grevinden om nogle Vinduer, og at hun var forbitret paa hende for Rangens Skyld. Fruen havde selv sagt: »Jeg haver vel staaet en høj Rang; mens det fortryder mig, at Grevinden skal være over mig.«

Foruden at skaffe hende en god Plads havde Regitse Grubbe lovet Jomfru Agnete 500 Rigsdaler til at »mundere sig ud med«, saafremt Grevinden døde; foreløbig havde hun kun faaet en Sletdaler i Toskillinger til at købe Gift for.

Fru Regitse havde i Agnetes Paahør spurgt den omtalte gamle Lucia, hvor hun kunde faa Rottkrudt, og Lucia havde paataget sig at skaffe hende det fra en Kone, som gik omkring og solgte det. Fru Regitises Pige havde da bragt hende Rottkrudtet som en Klump saa stor som en Valnød, og hun havde stødt det i en Morter, hvori der ellers blev stødt Krydderier. Og samtidig havde Pigen fra sin Frue bragt hende tre stegte Æbler, hvoraf hun straks havde spist de to; det tredie var hun gaaet over med til Køkkenskriverens Kone, og, da hun ikke brød sig om det, havde Jomfru Agnete spist det med. »Efter hvilke forbandede Æbler jeg blev stedse i Forsæt at bringe Grevinden Pulveret ind«, sagde hun.

Da Agnete første Gang havde givet Grevinden af Giften, havde Fru Regitse sendt Bud efter hende med den gamle

¹) Baron Henrik Rysenstens (1624—79) Datter Jeanne Marie (1660—1712) havde været gift med Oberstløjtnant Poul Rantzau, som var dod i Vinteren 1675. Tre Aar senere giftede hun sig med Oberst Kristian Juel (1651—90) og efter hans Dod med Generalmajor Gregers Daa (1658—1712).

²) Ulrik Frederik Gyldenløves (1638—1704) Ægteskab med Sofie Urne havde ikke været anerkendt af Frederik III, og fra Marie Grubbe (1643—1718) var han bleven skilt 1670. Hans tredie Hustru døde tre Aar for han selv.

L u c i a, og, da Jomfruen saa sagde, at Fru B i r g i t t e var syg, og at hun var bange, hun skulde dø af det, svarede Fru R e g i t s e G r u b b e, at hun skulde kun give sig tilfreds: dersom Grevinden døde, saa skulde hun faa det, hun havde lovet hende; men hun skulde kun blive ved at give hende deraf.

Og det var ikke blot en mundtlig Aftale; men Fru R e g i t s e havde flere Gange hemmeligt sendt hende Sedler med den gamle L u c i a, alle »lydende om Forgift« og skrevne af Fruen, som ikke vilde lade nogen bringe Besked derom mundtlig. Sedlerne havde været uden Segl og Underskrift, og A g n e t e havde revet dem itu; men der havde staaet i dem, at hun skulde kun strø vel paa deraf og ikke blive bange.

Da det var blevet opdaget, at Grevindens Øllebrød havde været forgiftet, havde Jomfru A g n e t e kastet det bort, baade i Krbge og i Kælderhalsen; men man havde fundet noget af Giften i et Stykke Papir i hendes Lomme, og deraf havde Doktoren og Apotekeren straks undersøgt en Prøve og forelagt Resten i en forsejlet Pakke for Kommissionen.

Jomfru A g n e t e fremhævede gentagne Gange, at hun havde faaet de tre stegte Æbler førend Giften; ti ellers var denne Gerning ikke blevet gjort, og hendes første Bekendelse ender saaledes: »Dette overskrevne haver jeg, A g n e t a B u d d e, unød og utvungen i alle Maader bekendt for tvende gode Mænd for at befri min Samvittighed.«

Doktor M ø i n i c h e n og Apoteker B e c k e r bekræftede dernæst en skriftlig Attest, som de havde fremlagt ved Forhøret den 21. Marts.

Tidlig om Morgenen Søndagen den 10. Marts var Livlægen bleven hentet til Grevinde P a r s b e r g, som om Natten havde været meget syg med stærke Opkastninger, Besvimelser, »store Kvalmer for Hjertet, Tummelhed udi Hovedet og en stor Besværing udi det hele Legom, som for ud udi Armene ligesom en Brand, og Smerter i Lemmerne. Han havde straks ordineret en passende Medicin, og om Fredagen var Patienten næsten kommen sig. Men næste Formiddag var han igen bleven tilkaldt: Grevinden havde om Natten været endnu mere syg end forrige Gang, havde bl. a. »opkastet en sær Materie, som stod og boblede paa Gulvet«, og der blev vist ham noget hvidt, groft Pulver, som havde været i en »Potte Øllebrød« og i en »sædvanlig Hjertestyrkning«.

M ø i n i c h e n tilkaldte Hofapoteker B e c k e r, og i Forning undersøgte de Pulveret, som ganske lignede noget, der blev fundet i et Papir i Jomfru A g n e t e B u d d e s Lomme, og som viste sig at være »hvid Arsenik«. Da de saa indsaa, at Grevinden var bleven forgivet, ordinerede Dr. M ø i n i c h e n straks stærkere

imod Gift tjenende Medikamenter baade til hende og til Fru Øllegaard Thott, som havde været paa Besøg hos Grevinden den foregaaende Aften, havde smagt paa det mistænkelige Øllebrød og ligeledes været syg om Natten¹⁾.

Fru Else Parsberg, der samtidig med Fru Øllegaard havde gjort Visit hos Grevinden, havde heller ikke befundet sig vel: hun havde spist noget, som var stød i den samme Morter, hvori Giften var bleven knust, og Morteren havde ikke været rensset ordentlig først²⁾.

Og saa begyndte Forhøret over Grevindens Tjenestefolk og nogle andre Vidner, som maatte formodes at have Kendskab til Sagen.

Grevindens Kusk, Kristen, fortalte bl. a., hvorledes han en Eftermiddag for nogen Tid siden havde staaet paa en Stige for at anbringe nogle Træskodder for det Vindu, hvorigennem man kunde se ind i Grevindens Gaard. Den næste Aften havde han sammen med Fru Regitses Kusk holdt udenfor Slottet, og, da det varede noget længe, inden Fruerne kom, havde begge Kuskene sat sig ind i Fru Regitses Vogn. Saa havde hendes Kusk spurgt: »Varst Du ikke oppe igaar at ville slaa de Vinduer til, som de trætter om?« Jo, det var han da. Saa sagde den anden: »Jeg maatte løfte min Frue op paa en Stol, og hun havde en Økse i sin Haand. Tvende Gange havde Du Din Haand derinde; havde Du kommet den tredie Gang, vilde hun have hugget Haanden af Dig.«

Grevindens Kokkepige, Johanne, fortalte, at Jomfru Agnete en Dag, da Pigen kom op i Stuen, stod med et Stykke Smørrebød, som hun havde hentet i Køkkenet, og at hun imellem Fingrene havde noget, som hun stroede paa Brødet det var Salt, sagde hun. Der var tabt lidt af det paa Bordet, og det smagte Johanne paa, men spyttede det straks ud igen, fordi det »smagede ilde«. Stuepigen Anne havde, da hendes Frue blev syg, sagt til Jomfru Agnete: »Hvad monne der gaa af Grevinden? Hun kaster saa op. Saadan ondt har hun aldrig haft, saalænge jeg har været hos hende.« Da Jomfruen den Eftermiddag bragte Øllebrødet op til Grevinden, vilde hun ikke spise det, fordi der

¹⁾ Øllegaard Thott (1638—91), Datter af Otto Thott (1607—56) til Næs, var i Sommeren 1676 bleven Enke efter Aksel Sehested til Stovgaard, som faldt ved Halmstad, og havde en Grundejendom paa Østergade ved Siden af Regitse Grubbes, nærmere Kongens Nytorv.

²⁾ Else Parsberg (1624—84), Kristoffer Parsbergs yngre Søster, havde været gift med Lavrits Ulfeldt (1605—59) til Egeskov, som under Svenskekrigen var bleven aldeles ruineret; hans Lig maatte vente ti Aar paa at blive standsmæssigt begravet, og hans Enke sad i trange Kaar.

flød noget hvidt ovenpaa. Fru Øllegaard Thott havde taget lidt op i en Ske og rørt i det med Fingrene, og bagefter havde hun spist nogle Skefulde; men hun havde straks faaet ondt deraf, og saa havde Jomfru Agnete kastet det bort, og, da de to Damer spurgte, hvor hun havde gjort af det, sagde hun, at hun havde ædt det. Men det var ikke sandt, for de fandt det i Kælderhalsen.

Alle Fru Birgittes Skeels Tjenestefolk havde undret sig over Fru Regitss hemmelige Bud til og Brevveksling med Jomfru Agnete. En Pige, Inger, som tjente hos en Skræder, Peder Henriksen, der boede tilleje paa Grevindens Grund, havde jævnlig bragt Sedler fra Jomfruen til Fruen og skriftligt Svar tilbage; men tilsidst havde Skræderen ikke villet lade Pigen gaa disse hemmelige Ærinder — »det var en farlig Besen«, syntes han. Grevindens Tjener, Jens Basse, havde en Dag set Jomfru Agnete staa og læse et Brev, og, da han spurgte, om han maatte se det, havde hun med et rapt: »Nej, saa Gud maa Du ikke!« kastet det paa Ilden.

Og saa var der de mistænkelige Besøg af »Rottekonen«, Else Niemand, som Jens to Gange havde set i Grevindens Gaard, hvor hun havde spurgt, »om de vilde have sat for Rotter«. Stuepigen Anne havde spurgt sin Frue; men hun skulde ikke have noget, og Anne havde bedt Konen gaa sin Vej. Desuagtet var Else bleven staaende, til hun havde faaet talt med Jomfruen og givet hende noget i et Papir.

Da saa »Rottekonen« selv blev forhørt, fortalte hun, at hun havde købt Rottekrudtet af en Købmand paa Købmagergade og solgt det for en Sletdaler i Toskillinger til Jomfru Agnete paa Trappen i Grevindens Hus og faaet en gammel sort Kappe i Tilgift. En Kone var en Dag kommen hen til hende paa Østergade og havde spurgt, hvad hun havde at sælge, og saa havde hun sagt, hun skulde gaa ind i Grevindens Gaard, som hun viste hende, og opsøge en Jomfru med sorte Perler om Halsen og sort »Øregehæng«; hun vilde købe Rottekrudt. Saa var Konen gaaet, og Else var kommen ind i Fru Birgittes Køkken — det var Klokken 8—9 om Morgen — og havde truffet Jomfruen og to Piger; men Jomfruen havde ikke Tid i Øjeblikket og bad Else komme igen længere op ad Dagen — og saa var det, hun solgte Agnete Rottekrudtet. Det var ikke nær saa meget værd, tilstod Konen, som, hvad hun havde faaet for det; men Jomfruen kendte ikke noget til Prisen og sagde senere, hun mente, hun skulde give »Rottekonen« de Penge, hun havde faaet fra Fru Regitse.

Regitse Grubbe vilde ikke udtale sig, førend hun havde faaet en Lavværg; hun vilde kun være tilstede for at høre, hvad der blev sagt, og, da Agnete Buddedyrede, at Gud skulde

forlade Fru Regitse, at hun havde kommet hende til denne Gerning, bemærkede Fruen blot, at der skulde vel blive svaret derpaa, naar hun fik en Lavvæрге.

Og saa var kun den gamle Lucias Vidnesbyrd tilbage. »Rottekonen« havde paastaaet, det var Lucia, der havde vist hende hen til Grevindens Hus; men den gamle benægtede det vedholdende — hun vilde leve og dø paa, at de havde lojet hende paa. Hun indrømmede, at hun havde bragt Sedler baade direkte til Jomfru Agnete og gennem Skræderen, som undertiden havde syet for Fru Regitse; men hun vidste ikke, hvad der havde staaet i dem, da hun hverken kunde læse eller skrive. I omtrent 30 Aar havde hun af og til gaaet Ærinder for Fruen, sagde hun.

Fremdeles fortalte Lucia, at Jomfru Agnete en Søndag i Nikolaj Kirke, hvor Grevinden havde sin Stol ved Siden af Fru Regitsets, havde stukket en Seddel ind til hende og deri bedt om noget for sit Bryst. Fruen havde da sendt hende de tre noksom omtalte Æbler, som Jomfruen skulde lave til med Sukker og Annis — det var det hele. Lucia havde jævnligen set Agnete stjæle sig ind til Fru Regitse og ogsaa hørt hende beklage sig over Grevindens Haardhed, og sammen med Fruen havde hun oppe fra Loftet set »Rottekonen« tale med Jomfruen og give hende noget.

Den gamle Kones Udsagn var forøvrigt ofte forvirrede og modsigende hverandre, og, da hun mærkede, hvor farlig Beretningen om Besøget paa Loftet tegnede til at blive for hende, mente hun, »at Djævelen førte hinder den Dag paa Loftet til Ulykke«.

Hun sagde, Jomfruen havde bedt Fru Regitse om den omtalte Daler til et Par Sko; men Skomageren kendte ikke noget dertil og havde ingen Penge faaet. Følgende Brev fra Agnete Budde til Fru Regitse blev senere oplæst for Kommissionen: »Ønsker jeg Eders Naade en god, lykkelig Dag. Dernæst beder jeg, Eders Naade vil gøre mig det store Venstykke, som jeg nu tvinges haardligen, at Eders Naade vil være nu saa god og laane mig en Dalers Penge, til Gud give, jeg faar noget, skal jeg til al Tak igennem. Gud bedre mig, jeg har ingen, som jeg kan bede, uden Eders Naade og beder højlig om, at Eders Naade vil have mig i Hukommelse, naar at hun taler med hans høje Ekscellence Gyldenløve.«

Regitse Grubbe fortalte, Jomfru Agnete en Dag var kommen ind til hende og havde vist sin Fod frem, at hendes Sko var helt opslidt; Fru Regitse havde da sagt, hun skulde se, hvad hun kunde gøre, og den næste Dag var Brevet kommet, og Jomfruen havde faaet Pengene.

A g n e t e paastod, Brevet handlede slet ikke derom; men Fru R e g i t s e havde sagt, hun skulde skrive saadan.

Morgenen efter Jomfru A g n e t e s Arrestation havde L u c i a to Gange paa Fruens Vegne været inde hos Køkkenskriverens, første Gang for at spørge, hvorledes det var med Grevinden og Fru Ø l l e g a a r d, og anden Gang, en halv Time senere: om det var sandt, at Jomfruen havde villet forgive Grevinden. Første Gang var der bleven svaret, at baade Grevinden og Fru Ø l l e g a a r d nu havde det godt, og anden Gang, at Fruen jo selv kunde komme ind og spørge. Da L u c i a fortalte Fru R e g i t s e om Forgiftningen, havde hun sagt: »Jeg ved, Djævelen rider ikke Jomfruen!«

To Uger senere, Onsdag den 10. April, var Kommissionen igen samlet, og der mødte da først og fremmest de to af Sagens tre kvindelige Hovedpersoner med deres Lavværger og deres Prokuratorer. Med A g n e t e B u d d e mødte J o h a n F i n c k e¹⁾ og Prokurator S ø r e n V e y b y e, med R e g i t s e G r u b b e Generalprokurør P e d e r S c a v e n i u s²⁾ og Prokurator K r i s t o f f e r M u n c h. Paa Grevinde P a r s b e r g s Vegne mødte som Lavværge i hendes Broder O t t o S k e e l s³⁾ Sted Baron J e n s J u e l⁴⁾ og som hendes Prokurator H a n s T e r k e l s e n.

Desuden var som Vidner fremstillede Fru R e g i t s e s Tjennestefolk, der forrige Gang — efter deres Frues Ordre — var udeblevne, og som derfor havde tilbragt Mellemtiden i Slutteriet.

O l u f Kusk meddelte, at han havde kørt for Fruen til det forrige Forhør, men paa hendes Befaling havde maattet køre hjem igen. En Kræmmersvend havde, da Jomfru A g n e t e »var sat«, sagt til ham, at en tyk Pige med en rød Trøje havde fortalt, Jomfruen havde villet forgive Grevinden, og saa havde O l u f sagt til Lakajen H a n s: »Imorgen skal I høre noget nyt!«

Med Hensyn til de omstridte Vinduer forklarede han, at Fru R e g i t s e en Dag ved Juletid havde befalet ham at slaa et Brædt for Vinduerne til Grevindens Gaard, for Tagdryppets Skyld, og otte Dage senere vilde Fruen have slaaet en Liste ved Vinduet i Spisekammeret, paa det Vandet ikke skulde løbe ind, og, da O l u f

¹⁾ J o h a n F i n c k e (1636—1708), Søn af Professor J a k o b F i n c k e (1592—1663). Kommerceraad, adlet 1674 sammen med sin Broder T o m a s (1632—77), begge Ungdomsvener af G r i f f e n f e l d t og gifte med to Døtre af Rentemester H e n r i k M ü l l e r.

²⁾ P e d e r S c a v e n i u s (1623—85), Generalprokurør fra Embedets Oprettelse 1660 til sin Død og tillige Medlem af Højesteret.

³⁾ O t t o S k e e l (1633—95), B i r g i t t e S k e e l s ældste Broder, var fra 1672 Medlem af Højesteret.

⁴⁾ Baron J e n s J u e l (1631—1700), den bekendte Statsmand, var et Par Aar tidligere bleven Medlem af Højesteret.

ikke kunde gøre Fruen tilpas, var hun selv staaet op paa en Stol, mens han holdt ved hende. Grevindens Kusk havde hørt Støjen og spurgt, hvad der var paa Færde, og saa havde han stukket sin Haand ind gennem Vinduet for at tage Brædtet bort. Oluf havde da sagt til sin Frue, at han vilde have skaaret Grevindens Kusk i Haanden, og Fru R e g i t s e havde svaret, at det var ilde, at han ikke gjorde det. Det var det, de to Kuske havde talt om »udi Karossen for Slottet«.

H a n s, Fru R e g i t s e s Lakaj, fortalte, at den Dag, Jomfruen »blev sat«, var Kusken kommen ind og havde sagt: »Imorgen spørger I noget nyt, som bliver ej godt«, og det samme havde H a n s sagt til Fruens Pige, E l i s a b e t, som bandede ham, fordi han ikke vilde sige, hvad det var. E l i s a b e t havde igen fortalt det til Fruen, og næste Morgen havde Fru R e g i t s e spurgt H a n s, hvad det var for nyt; men han havde svaret: kanske Fruen vidste det vel selv. Og saa havde L u c i a, som netop var nærværende, sagt: »Vi ved det, og jeg var den første her i Gaarden, som vidste, Jomfruen blev sat.«

Da H a n s skrev ganske godt, havde han ofte skrevet noget for Fruen, og den gamle Lucia havde en Dag rost ham for hans Haandskrift: »Du skriver en god Haand; jeg har og kunnet skrive i gamle Dage.« Han havde intet skrevet om Giften og havde heller ikke hørt Tale derom i Fru R e g i t s e s Gaard.

En Dag havde han efter sin Frues Ordre i N i k o l a j Kirke skrevet et Brev til en »Mademoiselle«, og Fru R e g i t s e havde sagt, det var til en ung fransk Dame, som havde været hos Fru M e t t e T r o l l e s¹⁾ Børn. Sedlen blev vist til Jomfru A g n e t e, og hun vedstod og svor ved sin Sjæl, at den var skrevet til hende. Fru R e g i t s e sagde, hun havde aldrig tituleret Jomfruen »Mademoiselle«; men A g n e t e blev ved sin Paastand: saa havde Fruen dog gjort det den Gang. Den »fransoske Mademoiselle i Vimmelskiftet« mødte senere for Kommissionen og erklærede, at hun ikke havde modtaget den omtalte Skrivelse, hvortil Fru R e g i t s e bemærkede, at Lakajen saa rimeligvis havde været fuld og bragt Brevet til A g n e t e B u d d e i Stedet for. Mamsellen paastod, at hun aldrig havde faaet noget Brev fra R e g i t s e G r u b b e,

¹⁾ M e t t e T r o l l e (f. 1637), Datter af Rigsviceadmiral, senere Statholder i Norge Niels Trolle (1599—1667), var gift med Jørgen Reedtztz (d. 1682), som 1671 var bleven Gesandt i Madrid, rimeligvis fordi Peder Schumacher (1635—99), der havde staaet i Forhold til Fru Mette, efter sit Giftermaal ønskede hende fjernet. Hun vedblev imidlertid at korrespondere med Griffenfeldt og omtaler stadig i sine Breve Manden, med hvem hun havde 15 Børn, meget haanligt. Da Jørgen Reedtztz 1679 var hjemkaldt, blev Fruen i Spanien, hvor Dronningen havde skaffet hende en Hertugindetitel.

men kun faaet betalt nogle Penge paa Fru Mette Trolles Vegne. Fru Regitse var en Dag kommen kørende til hendes Bolig og havde sendt Tjeneren op for at bede hende komme ned til Fruen, som gerne vilde tale med hende. Hun var saa kørt med Fru Regitse, der havde bedt hende skaffe at vide, om Madame Rantzau — Baron Rysensteens Datter — var »mest inklineret for« Oberst Juel eller en anden Herre, hun nævnedede, og Mamsellen havde svaret, hun mente, Madame Rantzau foretrak Monsieur Juel.

Lucia havde talt med Køkkenskriverens Kone »om denne Handel«, og hun havde sagt: »Gud ske Lov, jeg har ingen Del derudi. Du est vel saa gammel, at Du vedst, hvad Du skal gøre i det Fald«; og, da Fru Regitse havde hørt om Jomfru Agnetes Arrestation, havde hun sagt til Lucia: »Nu skal vel Folk indbilde sig, at jeg har bildt Jomfruen ind, at hun skulde forgive Grevinden, eftersom de ved, at vi haver været i denne Trætte om Vinduet.«

Endelig fortalte Hans, at Fru Regitse, da Stævningen var kommen om Aftenen, først havde sagt, at hendes Folk gerne maatte mode; men, efterat hun saa havde talt med Prokurator Kirchhoff¹⁾ til Klokkeren 2 om Natten, havde hun forbudt dem det. Om Morgenen havde Fruen nogle Gange haft Bud hos Prokuratoren, og Hans havde hørt Folkene i Gaarden sige, at Kirchhoff vilde ikke befatte sig dermed, hvortil Fru Regitse havde bemærket: »Da er jeg intet bange; jeg vil selv drage derhen.« Da Hans saa vilde gaa med, befalede hun ham at blive hjemme og passe paa Gaarden.

Baron Jens Juel mente, at Hans ikke havde været helt sandfærdig, og forlangte, »at han maatte endnu anholdes, og at de Middel maatte berammes, hvorved han kunde tilbringes at sige sin Sandhed«; men Fru Regitsets Lavværges protesterede, da Hans umuligt kunde huske al Ting og selv havde sagt, han ikke erindrede tydeligt, da det var saa længe siden.

Den anden af Fru Regitsets Tjenere, Jonas, havde en Dag af sin Frue faaet en sammenlagt Seddel, som hans Medtjenér Hans havde skrevet paa en Bjælke i Nikolaj-Kirke med Blæk, han havde hentet hjemme hos Fru Regitse. Sedlen havde Jonas efter Ordre leveret Skræderens Pige til Jomfru Agnete. Lørdag den 16. Marts om Eftermiddagen havde han hørt Fru Regitse sige, hun tænkte vel, at Jomfruen var sat;

¹⁾ Herman Kirchhoff var muligvis Broder til den bekendte Apoteker Johan Kirchhoff (d. 1693), som 1660 havde oprettet »Kong Salomons Apotek« paa Østergade.

men dog havde hun bedt ham gaa ind til Skræderens og søge at faa Jomfru A g n e t e i Tale, naturligvis forgæves.

Elisabet, Fru Regit ses Pige, vidste, at hendes Frue havde skrevet aabne Sedler til Jomfruen, men ikke, hvad der stod i dem, da hun ikke kunde læse. Da Jomfruen en Dag havde skrevet til Fruen, at Grevinden var syg, og senere talt med hende, havde Fru Regit se sagt, hun gjorde ilde, hun skikkede Bud efter hende; nu havde tvende af Grevindens Folk set hende. Men Jomfruen havde ment, det skadede intet. Elisabet vidste ogsaa, at Fruen havde sendt Bud ind til Kokkenskriverens, da der var begyndt at blive Tale om Jomfru A g n e t e s Anholdelse, og at der var »trækket Skildvagt« i Grevindens Gaard.

Da Fru Regit ses Tjenestefolk var afhørte, sagde Baron J e n s J u e l, at han ingen Prætention gjorde paa nogen af dem uden paa H a n s, men at de andre maatte komme paa fri Fod.

A g n e t e B u d d e gentog, at Fru Regit se havde opfordret hende til at give Grevinden Gift; men Fruen paastod: aldrig skulde det hende lovlig overbevises. Hun benægtede ogsaa, at hun havde lovet, naar det var lykkedes, at give Jomfruen 500 Rigsdaler og skaffe hende en bedre Plads: Gud skulde straffe hende, at hun løj hende paa.

Det var heller ikke sandt, naar det var bleven fortalt, at hendes Tjener havde hentet Jomfru A g n e t e til hende. Det hang saadan sammen, fortalte Fruen, at Skræderen en Gang havde en Kjole at sy for hende, og saa stod Jomfruen ved Skræderens Vindu, da Tjeneren kom derind. »Tjener Du Fru Regit se?« havde A g n e t e spurgt, og, da han svarede »Ja«, sagde hun, hun vilde gerne have den Ære at tale med hans Frue. Det havde Tjeneren saa sagt til Fru Regit se, og hun havde svaret, han kunde, naar han igen skulde derind, sige, at Jomfruen maatte komme, naar hun vilde.

Baron J e n s J u e l spurgte Regit se G r u b b e, om hun tidligere havde vidst noget andet om Jomfruen end, hvad ærligt var, og hun svarede, hun havde intet vidst om hendes Liv og Levned, ej heller noget om hendes Skikkelighed eller Uskikkelighed. Det undrede Baronen, som mente, det var apparentlig, at hun havde haft stor Omgængelse med hende, sendt Bud til hende, talt med hende, ladet hende hente og ofte skrevet til hende. Han vilde bl. a. gerne vide, hvorfor Fru Regit se, da den gamle L u c i a havde vist »Rottekonen« ind i Grevindens Gaard, straks var gaaet op paa Loftet, hvor hun havde set, at Konen solgte Jomfru A g n e t e Giften — om L u c i a havde fortalt hende noget derom. Fru Regit se indrømmede, at hun havde været paa Loftet med L u c i a for at se ned i Grevindens Gaard; men hun troede, det

var to Fiskekoner, som var gaaet derind. Nej, det var en anden Gang, sagde Lucia.

Paa Fru Regitse Grubbes Vegne proponerede saa Peder Scavenius, at, saafremt Grevinden ønskede flere Vidner fremførte, det da maatte ske straks, saaat Klagen kunde blive formuleret; men hertil bemærkede Baron Jens Juell, at, naar det, der allerede var passeret, var meddelt Grevinden, saa skulde »deri videre vorde procederet paa Tid, Sted og Maade, som Lands Lov og Sagens Vigtighed med sig fører«, og saa blev Mødet hævet.

Den 22. April var Kommissionen igen samlet, og da var ogsaa Prokurator Herman Kirchhoff tilsagt for efter Baron Jens Juells Ønske at afgive Forklaring.

Han fortalte, at Fru Regitse Grubbe var kommen til ham Tirsdag den 26. Marts om Aftenen Klokken 9; men, da der netop var fremmede hos ham, var Fruen kommen igen to Timer senere. Hun havde sat sig for Bordenden og var begyndt med at spørge: »I kan vel vide, hvad mit Ærinde kan være?« Nej, det vidste Prokuratoren da ikke. Saa havde Fru Regitse vist ham en Kopi af Stævningen, der var bleven bragt hende om Eftermiddagen: hun skulde møde for Kommissionen den næste Morgen Klokken 8, og hun spurgte ham, om hun var nodt til at møde, og om han vilde antage sig hendes Sag. »Nej, Frue lille, jeg vil intet have dermed at bestille«, havde han svaret, og, da hun saa spurgte, hvorfor han ikke vilde, havde han sagt: »Sagen er mig ubekendt; men de taler noget skummelt om den i Byen.« »Hvad har I da hørt om Sagen?« spurgte Fruen. »Jeg har intet hørt mere end nogen Snak i Byen om nogen Æbler, I skulde have skikket Jomfruen«, svarede Prokuratoren. »Ja, jeg har skikket hende tre Æbler for at bruge for Hoste«, sagde Fru Regitse. »Jeg tror ikke, at I er noget videndes om Forgiftet«, havde Kirchhoff saa sagt, og Fruen havde svoret derpaa og bedt ham, at han dog vilde hjælpe hende med et Indlæg til Brug i Retten næste Morgen. Han havde svaret: »Fruen ser vel, at jeg er beskænket og kan ej tjene hende heri.« »Saa siger, hvad I vil have«, blev Fruen ved, »og tager Eder min Sag an — saa vil jeg give Eder, hvad I vil.« Nej, han vilde ikke for 1000 Rigsdaler, og saa var Fruen gaaet. Men allerede Klokken 4 den næste Morgen havde Fru Regitsets Kusk været hos Prokuratoren med et Brev, som Fruen havde skrevet paa Sengen. Kirchhoff var ikke oppe, og Olof havde derfor givet Pigen Brevet. Prokuratoren havde nok set en Seddel ligge paa sit Bord, sagde han; men han havde ikke læst den, og, da Fru Regitse senere kom fra Retten, havde hun paa Forlangende faaet den tilbage. Saa havde Elisabeth,

Fru Regitsets Pige, været hos Prokuratoren for at spørge fra sin Frue, om hun skulde lade sine Folk møde for Retten eller ikke. Til Pigen havde Fru Regitse sagt, at Kirchhoff havde lovet at møde for hende; men Prokuratoren sagde, han skulde sende en Mand, som Fruen kunde stole paa. »Har ikke den Danne-mand lovet at tale for Fru Regitse?« spurgte Elisabeth. »Nej, saamæn har jeg ikke«, svarede Kirchhoff. »Det var en anden Snak«, mente Pigen.

Og endelig havde lidt for Kl. 8 Lakajen Jona's bragt Prokuratoren en Seddel fra Fruen og læst den op for ham, da han endnu laa i Sengen. Saa havde Kirchhoff sagt til Anders Pedersen, som var tilstede: »Saa gaar da op for mig i Guds Navn!«

Fruen maatte selv om, hvorvidt hun vilde lade sine Folk møde eller ikke. »Vil den gode Frue begære det af mig, at jeg skal svare til, hvis der kan komme efter, saa vil jeg intet befatte mig dermed«, havde Prokuratoren sagt.

Saa var Fru Regitse selv kommen kørende, men havde blot hilst paa Kirchhoff og spurgt, om hun ikke den fore-gaaende Aften havde tabt »en Haar-Lok« i hans Hus. Det vidste han ikke; men, fandt han den, skulde hun faa den. Og saa havde de ikke talt videre sammen.

Paa Spørgsmaal om, hvorfor han havde nægtet at have med Sagen at gøre, svarede Prokuratoren: han kunde ej vide, hvad Tanke han havde haft den Tid, eftersom han da var beskænket; men han var ej skyldig at tage sig noget an imod sin Villie.

Derefter blev et Indlæg fra Grevinde Parsberg oplæst, og hun skriver deri, at Jomfru Agnete Bude saavel efter sin egen frivillige Bekendelse som efter Doktorens og Apotekerens Forklaring og Vidnernes Udsagn »haver haft for mig med Gift at ville ombringe, havde og saavidt fremmet sit onde Forsæt, at hun mig dagligen en Tid lang paa adskillige Maade deraf en temmelig Del haver tilbragt«, at hun selv aldrig havde givet hende Aarsag til at fatte den ringeste onde Tanke imod hende, men tværtimod vist hende al Venlighed. Hun vil derfor »have i Rette sat, om Jomfru Agnete Sofie Bude ikke skyldig er at straffes og lide som den, der sit Liv haver forbrudt, sig selv til velfortjent Straf og andre til Eksempel og Afskrækkelse«.

Et andet Indlæg var mod Lucia Henriksdatter, der ikke kunde betragtes som uskyldig, men som for sin Delagtighed i Forbrydelsen formentlig havde fortjent »pinseligen at tages i Forhør og ved slig Tvang bringes til sin Sandheds Bekendelse«, og hermed sluttede Mødet.

Den 29. April indsendte Johan Fincke et Indlæg for

A g n e t e B u d d e, hvori han bemærker, at hun ifølge en Skrivelse til ham fra hendes Moder, Fru A g n e t e v o n H a r g e n s, først fylder 18 Aar den kommende 10. August, og fremdeles skriver, at »baade Loven og Recessen bevilger lovlig Bod, hvor Gerning ikke er fuldbyrdet, saa og gør Forskel mellem den, der havde Hu til at dræbe, og Drab. Om Jomfruen havde ikke faaet Giftet tilfals paa den Manér, som Akterne udviser, da havde vel ingen redelig Købmand eller Apoteker solgt en ung Jomfru sligt, hun kunde gøre sig eller andre Skade med, og, inden hun kunde have overlagt det med andre, havde det vel muligt anderledes bleven aabenbaret og hun uden Tvivl faaet anden Raadføring af ærlige Folk eller haft Tid at betænke sig eller ved Guds Indskydelse angret og aabenbaret sit onde Forsæt imod hendes høje Veldæderske. Hvorfor Rottekonen E l s e N i e m a n d s synes langt mere skyldig og strafværdig, som endelig maa have solgt Jomfruen Giftet til et ondt Forsæt, baade formedelst hun lod sig Rottekrudtet saa dyrt betale og tog Foræring til, saa og for hun solgte det helt og ikke til hendes Handtering præpareret, endelig formedelst hun solgte det, efter egen Bekendelse, med oplagt Raad udi Løndom«. Det var, hedder det videre, forbudt at sælge Rottekrudt til andre end vederhæftige Folk eller Købere, der stillede Kaytion, at det ikke vilde blive misbrugt. A g n e t e B u d d e bad derfor om Naade, da hun inderlig fortrød, hvad hun af Ungdoms Forblindelse og Uforstand havde forbrudt.

Samtidig blev indgivet et Indlæg, som Jomfru A g n e t e s Prokurator, S ø r e n V e y b y e, i hendes Navn og paa hendes Begæring havde konciperet:

»Høj- og velbaarne Herrer, hans kongelige Majestæts høj-
betroede Kommissarier, gunstige Herrer!

Eftersom, Gud bedre disvær, at jeg af Ungdoms Uforstand og onde Menneskers Tilskyndelse haver ladet mig bruge til at give den høj- og velbaarne Grevinde P a r s b e r g Forgift ind, hvorom min Bekendelse vidtløfteligen udi Akterne findes sandfærdelig indført, saa er dette endnu alene, at jeg beder Eder, I højædle Herrer, at I for Guds Skyld ville bede for mig til min allernaadigste Arvekonge og Herre, hans kongelige Majestæt vilde bevise mig Naade imod min Forseelse, udi allernaadigst Betænkende, at jeg den Gerning ikke saasom af Forsæt og fri Villie gjorde, mens ved Djævelens Instrumenter dertil blev forført; ti Fru R e g i t s e G r u b b e kunde intet formaa hos mig med hendes Begæringer til at gøre det onde, førend hun tilsendte mig de 3de stegte Æbler, som jeg dog aldrig af hende var begærendes. Da

jeg dennem havde fortært, blev jeg forhærdet og var bered til at gøre det onde, som jeg alene beskylder for al Ulykke. Saa havde det dog ikke sket, havde ikke Fru R e g i t s e tilsendt mig Penge dertil, saa og ved hendes Instrument L u c i a tilbragt mig ved Rottekonen Forgiftet, ellers kunde saadan Gerning af mig aldrig blive gjort; langt mindre jeg nogen Tid havde eller kunde have bekommet saadanne Tanker, havde ikke deres Djævelslist og -kunster mig saaledes forblindet.

Derfor nedfalder jeg med Hjertens Suk og vemodige Taarer og underdanigst Bøn og Begæring, at I, højædle Herrer, ville formilde Dommen, saaat jeg paa Ære og Liv naadigst maatte forskaanes, udi naadigste Betænkende: enddog jeg denne Gerning haver gjort, saa er jeg dog saasom uskyldig. Ti det var ikke m i n Gerning, men Djævelens Gerning og af hannem tilvejebragt af ovenbemeldte Personer. Herpaa jeg en naadig Dom vil ervarte.

København den 25. April 1678.

Eders højædle og Højvisheders ydmyge Tjenerinde
A g n e t e S o f i e B u d d e.«

Den 4. Maj indkom saa et Indlæg fra Fru R e g i t s e G r u b b e, som var bleven bevogtet i sit Hus. A g n e t e B u d d e, hedder det heri, havde paaført Grevinde P a r s b e r g store legemlige Lidelser, men hende den Krænkelse og Sorg at ville plette hendes gode Navn. Jomfruen havde villet hævne sig paa Grevinden, fordi hun undertiden havde irettesat og straffet hende, og paa Fru R e g i t s e, fordi hun ikke straks havde kunnet skaffe hende en bedre Plads. A g n e t e B u d d e var en afskyelig Person, hvis Vidnesbyrd Kommissionen umuligt kunde lægge nogen Vægt paa; hun burde yderligere straffes for usandfærdige Udsagn. Den gamle L u c i a, hvem Fru R e g i t s e i mange Aar havde kendt som en hæderlig Kvinde, vilde hun lægge et godt Ord ind for.

Indlægget ender med, at R e g i t s e G r u b b e »sætter i Rette, om Jomfru A g n e t e S o f i e B u d d e ikke bør formedelst usandfærdig og ubevislig Paasagn at lide efter K r i s t i a n I I I's Reces paa sin Ære, og i det øvrige, at jeg for hendes og alle andres Tiltale i denne Sag kendes fri og angerløs; og, som S ø r e n V e y b y e har under sin Haand udgivet et skammeligt Indlæg og mig meget haardt angrebet, saa vil jeg mig have forbeholden min Tiltale til ham derfor paa sine tilbørlige Steder«.

Den 17. Maj blev for Kommissionen først læst et Indlæg, dateret 8. Maj, fra Grevinde P a r s b e r g, hvori der gives et Résumé af det ved Forhørene fremkomne med særligt Hensyn til

Fru Regitsets Delagtighed i Forbrydelsen. Det hedder heri bl. a., at Fruen havde bemærket, at hun, saafremt de omtalte Sedler fra hende til Jomfru Agnete havde handlet om Forgiftning, vel ikke vilde have skrevet saa aabenlyst; men herimod indvendte Grevinden, at, naar de korresponderende forstod hinanden, kunde de sagtens finde Udtryk, som vilde være uforstaaelige for andre, hvis Brevene skulde blive fundne. Om Lucia, som Fru Regitse havde talt godt for, skriver Grevinden, at det var rimeligt nok, hvad hun havde sagt, at »Djævelen bragte hende paa det Loft — som desto værre nok synes at have været med i Raadet«.

Dernæst blev oplæst et Svarindlæg af 13. Maj fra Fru Regitse Grubbe, som mener, at den, der sigter, skal kunne bevise. Jomfru Agnetes Vidnesbyrd omtales igen som aldeles upaalidelige, og med Hensyn til Rangspørgsmaalet skriver Fruen, at hun i alle Maader holder sig for ligesaa god i Byrd og Blod som Grevinde Parsberg, og at, ligesom Grevinden nyder Titel og Rang for sin salig Mands Skyld, havde hun vel ligesaa god Ret og Føje til at præterendere det samme for hendes salig Herres Skyld. Lucia omtaler Fru Regitse igen og skriver, man bør have Medlidenhed med hende og hendes »Vanvittighed, som nu mere end tilforn med Alderen haver tiltaget«.

Som Grevinde Parsbergs Lavværge svarede Baron Jens Juel Fru Regitse mundtligt og senere skriftligt, og den 28. Maj mødtes Sagens Hovedpersoner for sidste Gang for Kommissionen.

Den 21. Juni faldt Kommissionsdommen, og det hedder heri om Jomfru Agnete Buede: »Vi finder hende skyldig til Døden, særdeles efter vores danske Lov, hvor vi finder det onde Forsæt at straffes lige ved Gerningen, enddog Villien ikke saa lige er vorden fuldkommen, som her saa meget deshøjere bør at betragtes, at den saasom af et Tyende mod sin Husbonde, ja saa godt som af et Barn i Huset mod sine Forældre er vorden begangen.«

Fru Regitse skal »lægge sig Sagen fra skære og purgere sig med Nævn i Kon og det inden 6 Ugers Forløb, med mindre hun derfor vil straffes som vedbør«, og Lucia skal pinlig forhøres.

Datidens københavnske Aviser, som i korte Notitser, med diskret Udeladelse af Navnene, havde omtalt Agnete Buedes Fængsling og Nedsættelsen af Kommissionen, meddeler nu dens Dom. »Extraordinaires maanedlige Relationer« fortæller saaledes: »Den 21. Junii fik den Rettergang Ende med den grevelige Person, som man vilde med Forgift omkomme.« Kommissionen har dømt, at den adelige Jomfru skal miste sit Liv, at den anden interes-

serede adelige Person skal inden 6 Uger med 12 ridderlige Personers Ed fri sig for Beskyldningen, og at den Person, som har flyet Jomfruen Forgiftet, skal forhøres videre paa Pinebænken.

Fru R e g i t s e indankede Sagen for Højesteret for at faa Kommissionsdommen underkendt: Grevinde P a r s b e r g skulde bevise sine ærekrænkende Beskyldninger. Hun kunde ingen- somhelst Fordel have af Grevindens Død, hun havde aldrig hørt, at stegte Æbler kan forhærde eller fortrolde Folk, havde aldrig opfordret Jomfru A g n e t e til at give Grevinden Gift og aldrig lovet hende Penge til Mundering. Hun mente, hun ikke blot burde frikendes, men faa passende Satisfaktion af Grevinden. Om sit Kendskab til A g n e t e B u d d e fortalte hun, at Jomfruen for mange Aar siden sammen med sin Moder og sine Søsken- de havde boet i hendes Leje-Vaaning, dog uden nogen Betaling; hun havde dengang ofte talt med Barnet, og i den sidste Tid havde A g n e t e ivrigt forsøgt at forny Bekendtskabet og bl. a. plaget hende om at skaffe hende en bedre Plads.

Det var den 24. August, de stridende Parter mødtes for Højesteret, hvor Grevinde P a r s b e r g fremkom med et Indlæg og forventede Kommissionsdommen bekræftet. Fru R e g i t s e havde ikke »sparet nogen Flid eller Adgang til at faa fremført den Gerning, hun formedelst forn.te Jomfru haver gjort værkstellig: mig med Gift ved hende at ville lade ombringe«, hedder det bl. a.

Den 26. August faldt Højesteretsdommen. »Ordinaire Post-Tidinger« meddeler, at den Dag »blev for den højeste Ret endelig Dom afsagt udi den bekendte Gift-Sag med efterfølgende Omstændigheder: De kongl. forordnede Kommissariers Dom blev saavidt konfirmeret, at Jomfruen skulde miste Livet, Fruen skal forføje sig til sit Len-Gods paa Bornholm, hvor hun sin Livstid skal forblive. Den gamle Kvinde, som haver været Medvidere og ladet sig bruge til at frembringe denne Gift, skal først pines, dernæst offentlig til Kagen piskes og hans kongl. Majestætis Riger og Lande forvises«.

Kongen havde selv været nærværende i Højesteret, og flere af Medlemmerne havde i deres Vota antydet, at hans Majestæt maaske »Loven af Naade vilde formilde«; men det gjorde han ikke, og Retten dekreterede: »Kommissariernes Dom bør i alle Maader ved Magt at blive.«

Højesteretsdommens Aktstykker findes i »Højesterets Dom- bog 1678«, Fol. 1035. b—1095, og »Højesterets Protokol 1678«, Fol. 186—90, begge i Rigsarkivet.

Leonora Kristina Ulfeldt¹⁾, der dengang allerede havde tilbragt 15 Aar som Fange i Blaataarn, fortæller i sit »Jammersminde«, at Jomfru Agnete B u d d e blev indsat i Fængslet Paaskedag 1678, og at hun kom til at bebo et Værelse ovenover et af hendes egne. »Og, som hun var et ungt Menneske og havde en Pige, som skulde betjene hender, som og var ung, saa støjede de saa om Dagen, saa jeg havde liden Rolighed for dennem. Jeg talte dog intet derom, mente, at hun blev vel stille, naar hun formærkede, at det vilde gælde Døden. Men, nej! hun var lystig, til Dagen forend hun blev rettet«.

Den 4. Marts havde Leonora Kristina til Naboerske faaet Lucia, hvem hun kalder »en standhaftig, trofast Tjenerinde, som tog imod alt ondt, hender paalagdes, med allerstørste Taalmodighed, var trøstig i det mørke Fængsel«. Grevinden, som skulde holde hende med Kost, sendte hende »Kød, som krøb fuld af Maddiker, og mullet Brod«, saaat Leonora Kristina ynkedes over hende og sendte hende Mad og Drikke og Penge »til at formilde Gert Taarngemmer med, som var hender for haard«.

Gert blev en Morgen slaaet ihjel af en dødsdømt Tyv, han skulde passe paa, og i hans Sted kom »en ved Navn Johan, som var en Norbak, en meget enfoldig Mand«. Jomfru Agnete og hendes Pige »sikserte hannem, første Gang Pigen i hans Tid skulde slaa Natkedeln ud«. Taarngemmeren var gaaet saalænge og havde ladet Døren staa aaben, og de »løb og spogede omkring«. Da de hørte ham komme, skjulte de sig, saa han fandt Fængslet tomt og begyndte højlydt at beklage sig; men »Jomfruen pippede som et Barn, saa han fandt hender bag en Dor« — og glad blev Johan, som han senere fortalte Leonora Kristina.

Saa fortæller »Ordinaire Post-Tidinger« den 4. September: »Den gamle Kvinde Lucia, som udi Giftsagen haver været interesseret, blev for nogle Dage pinet; mens hun vedgik intet videre, end hvad hun tilforn for Retten havde bekendt. Den 3. September er hun offentlig paa Nytorv til Kagen stroget og derpaa Landet forvist. — Med Jomfruen er Eksekutionen til videre Ordre forhalet.«

Allerede det næste Nummer af samme Avis kan dog meddele: »Den 6. September om Morgenen Klokken 6 blev den adelige

¹⁾ Leonora Kristina Ulfeldt (1621—98), som siden Begyndelsen af August Maaned 1663 havde siddet i Blaataarn, havde først kun haft ét Værelse, men fik efter Tronskiftet 1670 et til og desuden senere en Aarpenge. Først i Maj 1685 kom hun ud af Fængslet for at tilbringe Resten af sit Liv i Maribo Kloster.

Jomfru efter Højesterets Slutning offentlig paa Slotspladsen ved Sværdet fra Livet til Døden henrettet.«

A g n e t e B u d d e blev halshugget, »siddendes paa en Stol, over et paa Jorden udbredt rødt Klæde«, og P o n t o p p i d a n fortæller i sine »Annales ecclesie danicæ«, at en Flaggermus var flojet efter hende fra Fængslet og havde gemt sig under den Stol, hvorpaa hun skulde henrettes, indtil den omsider omkredsede hende nogle Gange og forsvandt, »daraus man, ich weisz nicht was, hat machen wollen«.

Jomfru A g n e t e blev begravet paa Kirkegaarden ved Holmens Kirke, og en Sten blev indsat i Muren nærmest Holmens Bro med følgende Inskription: »Her hviler den salige og velbyrdige Jomfru A g n e t e S o f i e B u d d e, saligen i Herren hensovet her i København den 6. September 1678. Gud give med alle hellige hende en glædelig og ærefuld Opstandelse paa den yderste Dommedag. Amen.«

Ved en Kirkerestavration 1873 blev Stenen udtaget af Muren og indsat i Væggen i »Funktionærværelset« ved Koret.

Fru R e g i t s e G r u b b e døde paa Bornholm omtrent elleve Aar senere, og Fru B i r g i t t e S k e e l giftede sig 1682, 44 Aar gammel, med den jævnaldrende Gehejmeraad K n u d T h o t t til Gavnø m. m.¹⁾ og døde i København i Efteraaret 1699; hendes Kiste blev bragt til Gravkapellet i Vidskølle Kirke i Skaane, hvor hun blev bisat ved sin første Mands Side.

---

¹⁾ K n u d T h o t t (1639—1702) havde tidligere været gift med S o f i e B r a h e (1648—71), og et Par Aar efter B i r g i t t e S k e e l s Død giftede han sig tredje Gang, med U r s u l a M a r i e P u t b u s (1668—1734). Med Fru B i r g i t t e havde han ingen Børn.